BIBLIOGRAFIA

ALMAGRO MARTIN. *Las fuentes escritas referentes a Ampurias*. Barcelona, 1.951.1

ALMAGRO MARTIN. *Ampurias. Historia de la ciudad y guia de las excavaciones*. Barcelona, 1951.2

ALMAGRO MARTIN. *Las necrópolis de Ampurias,* vol. II. Barcelona 1.955.

BOSCH GIMPERA, P. *Etnología de la Península Ibérica*. Barcelona, 1932.

BOSCH GIMPERA, P. *El poblamiento antiguo y la formación de los pueblos de España*. Mèxic, 1944.

FLETCHER VALLS, D. *Problemas de la Cultura Ibérica*. València, 1960.

FONTES HISPANIAE ANTIQUAE, fasc. I. *Avieno, Ora Maritima*. Edició A. Schulten. Barcelona-Berlín, 1922.

FONTES HISPANIAE ANTIQUAE, fasc. II. *500 a de J.C. hasta César*. Edició R. Schulten. Barcelona, 1925.

FONTES HISPANIAE ANTIQUAE, fasc. VI. Estrabón, Geografía de Iberia. Edició A. Schulten. Barcelona, 1952.

LAMBOGLIA, N. *La fondazione di Emporion e il Periplo di Avieno,* a «Rivista di Studi Liguri» any XV, nº 1-2. Bordighera, 1949.

MALUQUER DE MOTES, J. *El impacto colonial griego y el comienzo de la vida urbana en Catalunya*. Barcelona, 1966.

MALUQUER DE MOTES, J. *Epigrafía prelatina de la Península Ibérica*. Barcelona, 1.968.

MARTIN ORTEGA, Mª AURORA, *Ullastret. Guia de les excavacions i del seu Museu*. Girona, 1980.

MENÉNDEZ PIDAL, R. *Sobre el substrato mediterráneo occidental*, a «Ampurias», II. Barcelona, 1940.

MUÑOZ AMILIBIA, ANA MARIA. *La cultura neolítica catalana de los «Sepulcros de Fosa»*. Barcelona, 1965.

PADRO I PARCERISA, JOSEP. *L'Edat del Ferro i la Romanització a les Comarques Septentrionals de l'Interior de Catalunya,* a Cypsela, I. Girona, 1976.

PALOL, PEDRO DE. *Una necrópolis de la Edad del Hierro descubierta en Camallera*, a «Anales del Instituto de Estudios Gerundenses», vol. III. Girona, 1948.

PERICAY FERRIOL, P. *Cuestiones lingüísticas sobre fuentes antiguas hispanas*, a «Ampurias», IX-X. Barcelona, 1947-48.

PERICAY, PEDRO. *Las raíces históricas del extremo N. E. peninsular desde la lingüística*. Peralada, 1956.

PERICOT, LUIS. *La Cultura Pirenaica hasta el final de la Época Dolménica*. Saragossa, 1945.

PERICOT, LUIS. *Los sepulcros megalíticos catalanes y la cultura pirenaica*. Barcelona, 1950.

PUJOL i PUIGVEHÍ, ANNA. *El Ampurdán desde la colonización griega a la conquista romana,* a «Anals de l'Institut d'Estudis Empordanesos». Figueres, 1977.

FUSTE, MIGUEL. *Restos humanos procedentes de los enterramientos en sepulcros de fosa de Sant Julià de Ramis y «Puig d'En Roca» (Gerona)*, Capítol II de *Les necròpolis del Neolític final de Sant Julià de Ramis i del Puig d'en Roca (Girona)*, de Francesc Riuró i Llapart i Miquel Fusté i Ara, volum segon de *Les estacions prehistòriques del Puig d'En Roca*. Girona, 1980.

UN PERGAMÍ INTERESSANT

A l'Arxiu de la Corona d'Aragó, secció de pergamins de Ramon Berenguer I, nº 41, hi ha un pergamí sense data, que en la seva versió al català diu així:

Nosaltres, testimonis, Ramon Miró, i Guillem Seniofred clergue, i Guillem Ramon, jurem sobre l'altar que està consagrat a honor de Santa Anastàsia que es troba a l'església de Santa Maria de la Seu de Girona, que nosatres vam veure i vam oir quan Ermessenda vescomtessa i Eneas Miró i Amat Eldric feren un plivi (fermança o garantia) al comte Ramon per la comtessa Ermessenda sobre que la predita Ermessenda (la comtessa) digués al comte Ramon el primer dia dijous que fou després de la festivitat de Santa Maria de setembre, un dels quatre plàcits (convenis o pactes) que havien estat escripturats, i que hagués fet el mateix dijous aquell plàcit per les penyores que llavors entraven (en vigor) i per majors. I si la predita Ermessenda no fes això el mateix dijous, llavors el següent diumenge primer la predita Ermessenda vescomtessa amb el castell Malavela, com tenia i havia per la predita Ermessenda comtessa així tingués al ja dit Ramon, sense engany del predit Ramon. I Eneas i Amat Eldric així tornessin al ja dit comte fins al ja dit diumenge aquell honor que tenien de la predita comtessa com el tenien per ella, sense engany del predit comte. Nosaltres els testimonis vam veure fer-se aquest plivi a l'església de Santa Maria da-

vant l'altar del Sant Sepulcre. I jo Ramon, per la gràcia de Déu comte, vaig portar aquests testimonis, a ésser comprovat aquest dit testimoni, en presència de Berenguer, bisbe d'Elna, i de Guitard, clergue i jutge, i de Pere Ramon, i de Guillem Guillem comte, i de Ponç Hug comte, i d'Ecard Odó, de Ramon Ademar, i de Ramon Arnall, i de Bernat Adalbert de Navata, i de Guillem Seniofred de Palau, i de Berenguer abat, i de Guillem bernat de Queralt, i de molts altres que és llarg d'anomenar.

Berenguer, bisbe d'Elna, i Pere Ramon comte de Besiers, i Ponç Hug, i Ecard Odó, i Ramon Ademar dictaminaren aquest judici sobre el supraescrit plivi: que si Ermessenda vescomtessa i Eneas i Amat Eldric li autoritzessin el plivi que el comte Ramon requeria d'ells, el predit comte havia de donar un termini suficient sense dilació, per a què els predits fiadors tinguessin llur garant la comtessa Ermessenda sobre el predit plivi, i si els predits fiadors no reconeixien el plivi que el comte requeria, el predit comte demostrés el plivi que requeria dels predits fiadors, i els predits fiadors atenguessin el predit plivi com el ja dit comte demostrés.

El primer que cal dir d'aquest document és que es tracta d'un Sagramental que es refereix a Ermessenda, «la Comtessa de Girona». El Sagramental versa sobre un plàcit o conveni que es comprometia fer la comtesa al seu nét Ramon Berenguer. I d'unes penyores sobre el castell de Malavella que tenia per a ells l'homònima seva Ermessenda, vescomtessa de Girona, i sobre un honor o propietat que també per la comtessa tenien Eneas Miró i Amat Eldric. Aquestes penyores entraven en vigor aleshores, i en conseqüència tant la vescomtessa Ermessenda com Eneas Miró i Amat Eldric havien de tenir en avant els seus respectius castell i honor pel comte Ramon Berenguer. De tot això en fou feta fermança o garantia per la vescomtessa Ermessenda i Eneas Miró i Amat Eldric, com a tenedora dels honors esmentats, davant l'altar del Sant Sepulcre de l'església de Santa Maria, segons consta del jurament que presten Ramon Miró, Guillem Seniofred clergue, i Guillem Ramon davant l'altar consagrat de Santa Anastàsia de la mateixa església o Seu de Girona, d'haver assistit personalment a dita fermança.

El document no porta al final les signatures de rigor ni la datació, cosa que no faltaven mai en els documents originals. És evident, doncs, que es tracta d'una còpia del document original, cosa que confirma el caràcter de lletra carolina molt tardana que pertany al menys a la segona meitat del segle XII.

Però no per això ens quedem del tot a les fosques sobre la datació dels fets principals que es relaten en el document original, com són els pactes entre la comtessa Ermessenda i el seu nét, el comte Ramon, i la garantia donada pels tres fiadors esmentats. Tenim un punt de referència: tot això es féu abans de morir la vescomtessa Ermessenda de Girona, que ocorregué l'any 1044, i que premorí en molt als seus dos cofiadors Eneas Miró i Amat Eldric. Per tant aquests fets tingueren lloc, com a màxim, el mateix any 1044.

I no és pas sense justificació que fossin precisament aquests tres els fiadors o garants de la comtessa Ermessenda davant del seu nét. I és que cal situar el contingut d'aquest document en el context històric de les relacions entre la comtessa Ermessenda i el comte Ramon Berenguer I.

Fou l'any 1041 que aquest, el comte, entrà en conflicte amb la comtessa Ermessenda, ja que el nét volia sostreure's de la tutela d'ella, la seva àvia, suportant malament sens dubte els indiscutibles drets d'aquesta al corregnat. Llavors fou quan la comtessa Ermessenda vingué a refugiar-se al seu comtat de Girona, al costat del seu germà, el bisbe Pere Rotger. L'any 1043 hi hagué una reconciliació d'àvia i nét, gràcies a la decisiva intervenció de l'abat Oliba. Diguem de passada que és inqüestionable la intervenció d'Ermessenda en la designació del seu germà Pere com a bisbe de Girona, com també en la de l'abat Oliba com a bisbe de Vic. I també cal afegir que la importància del bisbat de Vic en aquella època era molt gran dintre els comtats catalans. Però fou al cap de nou anys, el 1052, quan Oliba i Pere Rotger ja eren morts, que el comte Ramon Berenguer s'arriscà molt amb el seu casament irregular amb Almodis. La topada amb l'àvia fou molt forta, i durà fins l'any 1057, és a dir, segurament fins quan «la Comtessa de Girona», pressentit el final de la seva vida, arribà a un acord amb Ramon Berenguer. Efectivament Ermessenda moria el març del 1058 i una vegada més la tàctica del pactisme havia donat solució a un presumible i greu problema polític.

Amb tot això, i tornant ara al document, és possible —no pas cert— que els convenis entre la comtessa i el seu nét que s'esmenten els hàgim de situar en un moment de bones relacions i avinència entre els dos personatges. Això seria, en tot cas, l'època del 1043-1044.

Si diem també que la comtessa Ermessenda sapigué voltar-se de consellers savis i prudents per a governar els seus comtats ja durant la minoria d'edat del seu fill Berenguer Ramon com a tutora, i també en el seu corregnat amb aquest seu fill i amb el seu nét, ens explicarem molt bé que en aquest document els fiadors de la comtessa siguin la vescomtessa de Girona Ermessenda, Eneas Miró i Amat Eldric.

Aquest últim era el primer senescal comtal, anomenat segurament per la pròpia comtesa en crear aquest càrrec important, dotant-lo d'importants donacions que tenia el seu obtentor sota l'alta dominació d'Ermessenda. Per tant Amat Eldric havia d'ésser home mereixedor de tota la confiança de la comtessa.

Que la vescomtessa Ermessenda surti també en aquest document com a fiadora de la comtessa és fàcil d'explicar, ja que la vescomtessa, de la casa i castell de Montsoriu i que empalmava amb els vescomtes de Girona que ho eren des del segle IX, s'havia maridat amb Guerau I de Cabrera, fill del primer senyor documentat del castell de Cabrera (al Cabrerès, Osona), Gaufred. Amb aquest casament es féu la vinculació dels dos vescomtats: el de Girona i el de Cabrera. Ermessenda morí el 1044 i el seu espós Guerau el 1050. Tot i que el títol de vescomtes de Girona es féu hereditari en ells i que també algunes vegades es titolarien vescomtes de Montsoriu, generalment els seus successors es titolaven vescomtes de Cabrera.

Així comença, doncs, la línia dels vescomtes de Girona-Cabrera. Ara bé, ens interessa subratllar que aquest Guerau de Cabrera era també un dels destacats fidels i consellers de la comtessa Ermes-

senda. I això pot explicar molt bé que, a més d'aquest document de l'Arxiu de la Corona d'Aragó, en coneixem dos més, en els quals es fa igualment palesa l'adhesió i fidelitat dels esmentats vescomtes de Girona-Cabrera a la comtessa Ermessenda.

Així, en el pergamí sense data de la mateixa secció nº 174, Ermessenda, filla d'Amat de Montsoriu (la muller de Guerau de Cabrera) jura que en avant serà fidel al comte Ramon Berenguer I per raó dels seus dominis, «exceptuant el que Ermessenda comtessa es retenia a la ciutat de Girona i al seu comtat fins aquell dia en què finiran totes les seves renyines amb ella, ja que li he de portar fidelitat mentre visqui i, després que sigui morta, semblantment et donaré ajuda (al comte) per a tenir i haver-ho tot, talment com et dono de tots els altres honors, fidelment i sense engany».

I en el pergamí nº 51 de la mateixa Secció es conté un altre jurament de fidelitat al comte Ramon Berenguer I redactat amb les mateixes paraules literals de l'anterior, només que en aquest el que jura és Ponç de Cabrera, fill de la vescomtessa Ermessenda de Girona, quan aquesta ja havia mort. Però és evident que darrera de totes aquestes actuacions jurídiques de la vescomtessa Ermessenda i del seu fill Ponç hi havia la mà de Guerau de Cabrera, el marit i pare respectivament, que demostrava així la seva fidelitat inquebrantable a la comtessa Ermessenda de Girona.

Cal dir que cap d'aquests documents no porta data. Es tracta, doncs, d'unes còpies i fins avui no sabem que a l'Arxiu de la Corona d'Aragó hi hagi els documents originals. Del primer document, que és el que ens ocupa, en coneixem inclusivament una altre exemplar, també existent a l'A.C.A., amb un caràcter de lletra carolina més normal, és a dir, anterior al segle XII, però, tot i que l'estat del pergamí és molt precari i el text ben poc llegidor, hem pogut comprovar que aquest text és literalment idèntic a la còpia que es féu posteriorment.

I el tercer personatge que fa fermança a la comtessa Ermessenda, segons consta en aquest document, és Eneas Miró, que és el senyor de la casa i castell d'Hostoles. Malgrat que la intervenció d'aquesta casa senyorial en els afers de la casa-comtal de Barcelona ja des de temps remots no ha estat prou valorada fins avui, aquest document n'és un bon testimoni, com també de què aquest senyor d'Hostoles, Eneas, era un dels valedors i consellers de la comtessa Ermessenda.

Un altre aspecte interessant d'aquest document és la tenència del castell de Malavella que tenia la vescomtessa Ermessenda per «la Comtessa de Girona». Sobre això només dir que no es tracta pas del castell de Malavella, que apareix també amb les formes semblants de Maravella, Miravella i Malavilla, i que és un dels cinc castells que hi havia a la Vall d'Assúa, del terme d'Oliana a la comarca de l'Alt Urgell. Es tracta del castell del mateix nom en el terme de Caldes de Malavella, a la comarca de La Selva. Que això és així ho demostra la documentació en la qual consta el domini que sobre aquest castell i les terres de la seva pertinència tenia la comtessa Ermessenda. Així, l'any 1054 la comtessa fa donació d'una «massada de terra» que confronta a occident amb el «Castro Vetulo» que era el nom que tenia llavors aquest castell, i en la que es fa constar que els receptors d'aquesta terra la tindrien «pel servei meu, la prescrita comtessa i els meus successors, i també que la massada de terra es troba dintre el terme de Santa Maria o Sant Esteve de Caldes (Liber Feudorum Major, pàg. 408).

Però sobretot la cosa es confirma en el jurament de fidelitat que el primer senescal del comtat de Barcelona, Amat Eldric, com almoiner de la difunta comtessa Ermessenda, expressà a la comtessa Almodis per diversos castells, entre els quals hi ha el «castro quod dicunt de Malavella» (Liber Feudorum Major I pàg. 471). El lector pot trobar citats aquests dos documents a «Castells Catalans» III pàg. 381.

En aquella època no és estrany que en qualsevol document que contenia un pacte o transacció a nivell d'una o unes cases comtals, la part més interessada hi donés una solemnitat que avui sembla excessiva. Això succeeix en el document que comentem. Aquí era el comte Ramon Berenguer la part interessada en obtenir concessions de la seva àvia, la comtessa Ermessenda. Potser només per això, o bé perquè es tractés d'una transacció molt important, el cas és que el comte volgué obtenir un dictamen d'unes personalitats tan rellevants com eren el bisbe Berenguer d'Elna, el comte Pere Ramon de Beziers, el comte Ponç Hug d'Empúries, i altres vuit personatges, entre els quals hi trobem un comte Guillem que suposem ésser el comte de Besalú Guillem el Tró malgrat que figura amb el nom «Guillielmo Guillielmi comitis», i devia tractar-se d'una actuació matinera del comte Guillem el Tró, fill de Guillem el Gras el qual ja devia tenir associat al govern el seu fill, tal com ell mateix havia col.laborat en el govern del seu pare, cosa força normal en aquella època.

Tots aquests noms de personatges semblen donar importància a l'assumpte. No obstant, no són pas cap garantia d'haver-se sortit amb la seva el comte Ramon Berenguer. Diem això perque ja hem vist que fou només després de la mort de la comtessa Ermessenda que Amat Eldric jurà fidelitat a Almodis pel castell de Malavella, senyal que fins aleshores el tenia per la vella comtessa Ermessenda.

Finalment creiem que aquest document té encara un altre caient d'interès històric, aquest referent a la catedral romànica de Girona aixecada pel bisbe Pere Rotger, germà de la comtessa Ermessenda.

En primer lloc consta en el document el jurament que fan els tres testimonis «sobre l'altar consagrat a honor de Santa Anastàsia que hi ha a l'església de Santa Maria de la Seu de Girona». El detall d'altar «consagrat» per fer un jurament sagramental «era una condició que es requeria en les «Consuetuds» de la diòcesi gironina» i que probablement venia ja de les lleis visigodes. No tots els altars es consagraven, com ja sabem, i la consagració era mirada com un valor o condició important en una societat tan «sacralitzada» com la d'aquells temps.

Pel demés, fins ara sabiem que l'any 1082 existia en la catedral romànica de Pere Rotger la capella de Santa Anastàsia, que correspon en la catedral gòtica d'avui a la capella de la Confraria de Sant Jordi de l'Estament de la Noblesa. Conforme a aquesta antiquíssima advocació, avui encara podem veure en aquesta capella gòtica la clau de volta

que representa Santa Anastàsia, verge i màrtir, lligada de mans a dos pals i cremant-se en el foc. Es pot veure també en aquesta clau de volta la «manus Domini», tan freqüent ja en el romànic. Però el document original que coneixem a través de la còpia que estem analitzant ens descobreix que, com a més tard, l'any 1044 ja hi havia aquesta capella o altar de Santa Anastàsia a la catedral romànica i per tant podem donar per segur que devia ja pertànyer a la construcció originària de la catedral romànica, si tenim en compte que aquesta es consagrà l'any 1038. I és en aquest altar consagrat de Santa Anastàsia on es feien els testaments i juraments sagramentals. Això ja ho sabiem per la documentació existent a l'arxiu catedralici, i ara ho veiem confirmat en el document que comentem.

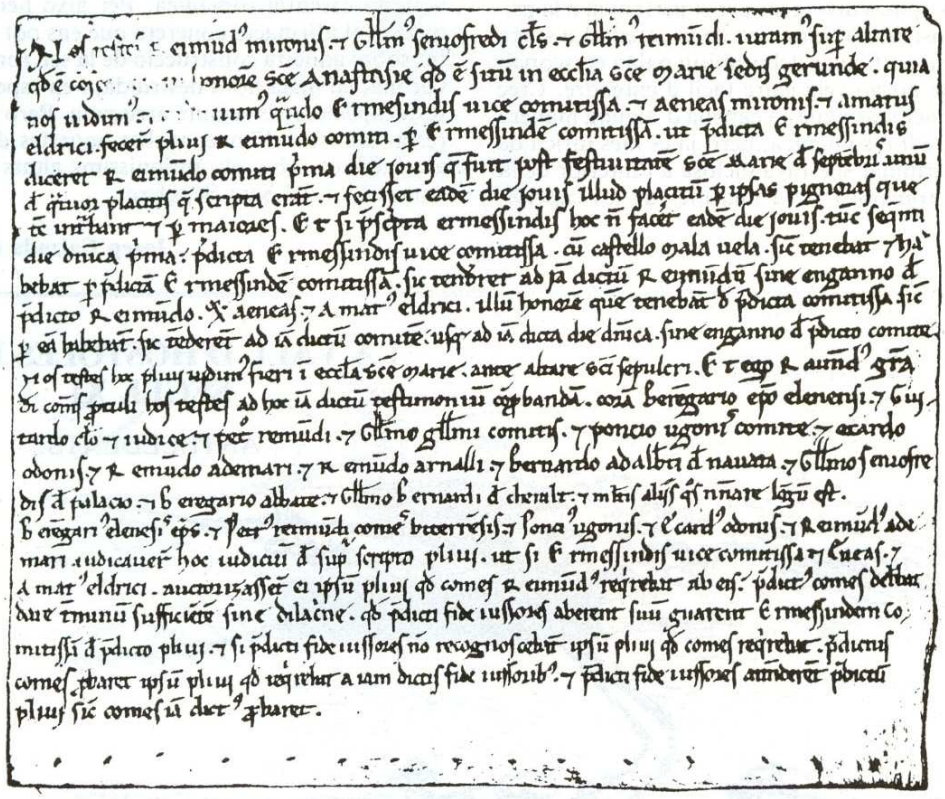
Però hi ha encara quelcom més interessant en aquest document en referència a la catedral de Girona. Fins ara, hom havia dit que la més antiga de les esglésies dedicades amb l'advocació del Sant Sepulcre, a Catalunya, i fins a Espanya, era la del monestir del Sant Sepulcre de Palera, a la parròquia de Lligordà, de la nostra diòcesi de Girona. Ara bé, aquesta església fou consagrada el 3 de setembre del 1095 pel bisbe de Girona Berenguer Guifre. S'ha dit també que la segona capella, equivalent a església, amb l'advocació del Sant Sepulcre és la que es construí a la catedral romànica de Girona entorn del 1.100, situada damunt l'entrada principal o Galilea i sota el campanar que ocupava el centre de la façana.

De moment, cal matitzar això últim dient que en aquesta data de començaments del segle XII no existia pas aquest campanar, el qual trigaria encara a construir-se força més de dos segles. Es construí entre el 1380 i 1384, i se'n digué llavors «el campanar nou» per oposició al que ja se'n deia «el campanar vell» que era la magnífica torre dita de Carlemany, la qual fins aleshores havia estat en funcionament de tocs de campanes.

Ara bé, si posem atenció al document que ens ocupa, veiem que la vescomtessa Ermessenda, Eneas Miró i Amat Eldric prestaren garantia o fermança al comte Ramon Berenguer per la seva àvia la comtessa Ermessenda «in ecclesia sancte Marie ante altare Sancti Sepulcri», o sigui, davant l'altar del Sant Sepulcre de l'església de Santa Maria que, segons consta abans, era la seu de Girona. Però ja hem vist que aquest plivi o fermança es féu, el més tard, l'any 1044. Tenint, doncs, en compte que la catedral romànica es consagrà l'any 1038, sembla evident que un altre dels altars originaris de la catedral romànica era el del Sant Sepulcre.

Així, doncs, tenim que la més antiga capella, documentada, amb l'advocació del Sant Sepulcre en el nostre país resulta ésser aquesta antiquíssima capella de la catedral romànica, força més antiga que la de Palera i que la situada damunt la galilea romànica.

Ignorem on devia estar situada aquesta capella del Sepulcre, perquè fins ara ens era desconeguda ¿Es tractaria d'una capella absidial? O bé, ¿es construí en el primer pis de la torre de Carlemany, com succeïa a Sant Pere de Galligants? No és fàcil la resposta a cap d'aquests interrogants. En tot cas, i segons que consta, quan es construí la capella del Sant Sepulcre damunt la Galilea, en el segle XII, no es féu més que canviar de lloc una advoca-

A. C. A. Pergamí sense data de R. Berenguer I, n.º 41.

ció, la del Sepulcre, que ja existia feia temps a la catedral. I almenys aquesta vegada sí que s'observà una tònica que sembla fou seguida a Girona, consistent en posar la capella del Sepulcre en un lloc elevat i molt pròxim, però addicional, de l'església, com succeí a Sant Pere de Galligants.

També pel mateix document ens enterem que en aquest altar, que per tant devia ésser consagrat, s'hi feien Sagramentals. Això és clar.

Finalment, tothom sap que l'altar major o principal de la catedral romànica estava dedicat a Santa Maria, i en l'actual museu catedralici el visitant pot admirar la magnífica talla d'una maredéu romànica en fusta que, segons que sembla, anava recoberta de plata, i que segurament devia presidir aquest altar.

També hem vist que ja en aquesta construcció originària del segle XI una altra capella o altar estava dedicat a Santa Anastàsia. Ja en teniem constància documental, però el document que acabem d'analitzar ens ho confirma.

Igualment hem de donar per segur que una altra capella de la catedral romànica era la que estava dedicada a Santa Catarina d'Alexandria, advocació que després passà a la construcció gòtica i s'ha mantingut fins avui en la capella que es troba ja en el deambulatori o girola i que ve a continuació de la capella actual del Corpus.

Cal tenir en compte que, més o menys a la línia que hi hagué la capçalera de la catedral romànica, hi trobem encara avui la capella dedicada des de molt antic als Sants Evangelistes, si bé més tard era la capella de Santa Elena i hostetjava el magnífic retaule renaixentista d'aquesta Santa sortosament conservat fins avui. Es ben vistent encara el parament romànic del presbiteri o capçalera i d'uns murs d'aquesta capella. Sobre aquesta capella hi ha alguna opinió divergent per si pertanyia a la primitiva construcció romànica de la catedral o si era una capella particular del primitiu palau episcopal. Això últim no ho veig gaire fàcil d'entendre. Crec que cal relacionar aquesta capella d'alguna manera amb la catedral romànica, però ja és més difícil de poder determinar si estava inclosa a l'interior de la capçalera romànica i era una més de les capelles d'aquesta, o bé si només hi estava enllaçada d'alguna manera. Tanmateix sempre farà pensar molt el fet que, a criteri de molts, la catedral romànica tenia els seus absis aproximadament en la línia de l'absis d'aquesta capella de Santa Elena o al menys no devien sobrepassar gaire aquesta alineació.

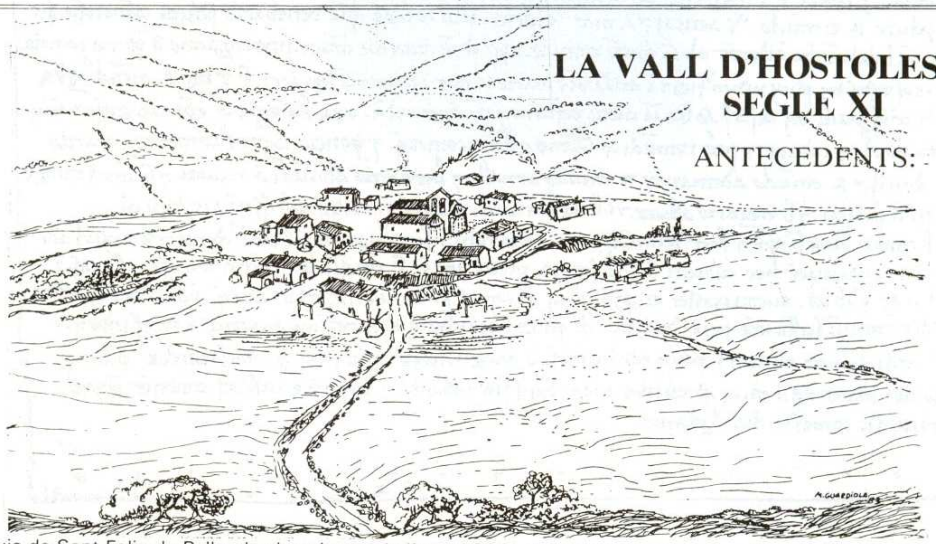
Són, doncs, quatre les capelles relacionades amb la construcció originària de la catedral romànica, que acabem d'enumerar. I ara, en el document que ocupa la nostra atenció trobem encara una altra capella, que estava dedicada al Sant Sepulcre, també en la primitiva catedral romànica. Potser tot això, doncs, podria fer-nos arribar a la conclusió que aquesta catedral, aixecada pel bisbe Pere Rotger amb l'ajut de la seva germana la comtessa Ermessenda, era una església amb un transepte de cinc o set absis. És una afirmació arriscada. Per una part, sabem que l'església de Santa Maria de Ripoll, obra d'Arnulf, abat de Ripoll i bisbe de Girona, consagrada l'any 977, era de cinc naus, i l'ampliació que l'abat Oliba féu d'aquesta església d'Arnulf consistia en un transepte de set absis i una nova façana flanquejada de dos campanars. I és ja un lloc comú afirmar que l'abat Oliva, bon amic i conseller de la comtessa Ermessenda i que assistia a la consagració de la seu romànica de Girona, tingué un impuls decisiu en l'art constructiu del romànic llombard i intervingué, adés personalment, adés amb els seus coneixements i ensenyances, fruit dels seus viatges, en l'aixecament o endegament de moltes construccions romàniques del nostre país. És molt probable, doncs, l'influxe d'Oliba en la construcció de l'obra de Pere Rotger aquí, a Girona.

Però també cal dir que no tenim prou coneixement de l'estructura arquitectònica d'aquesta catedral de Pere Rotger, ni tampoc és clara la funció que tenia l'esmentada capella de Santa Elena en aquesta catedral romànica. Per això hem dit que qualsevol afirmació concreta que ens pot abellir de fer sobre aquesta construcció de la seu romànica de Girona, en mala hora destruïda, i en especial de la seva capçalera, és sempre arriscada. Però ja podem restar satisfets d'haver trobat aquestes dades fins ara inèdites sobre els antiquíssims altars de Santa Anastàsia i del Sant Sepulcre.

Josep Calzada i Oliveras

LA VALL D'HOSTOLES EN EL SEGLE XI

ANTECEDENTS:

La Parròquia de Sant Feliu de Pallerols als voltants de l'any 1000: unes poques cases al voltant de l'església romànica.

Dibuix M. Guardiola.